

JURIDISKA FAKULTETEN

vid Lunds universitet

Simon Ljunglöf

Den suveräna statens skyldighet
att skydda miljön

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: Marja-Liisa Öberg

Termin: HT2020

1. Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Avgränsningar	7
1.4 Teori och metod	7
1.5 Perspektiv	8
1.6 Material och forskningsläge	8
1.7 Begränsningar	9
1.8 Disposition	9
2. Miljörättigheternas koppling till mänskliga rättigheter	10
2.1 Bakgrund	10
2.2 Miljörätten som en mänsklig rättighet	11
2.3 Har människan rätt till en hälsosam miljö?	11
2.4 Människans rätt till en hälsosam miljö kopplat till klimatförändringarna	12
3. Statens suveränitet	13
3.1 Begreppet suveränitet	13
3.2 Suveränitet kopplat till miljön	13
3.2.1 Principen om icke-inblandning ur ett miljöperspektiv	15
4. Skyldigheten att skydda	16
4.1 Statens ansvar i internationell rätt	16
4.2 Begreppet intervention och svårigheter kring dess tillämpning	16
4.3 ICISS-rapporten: Suveränitet som ansvar och utvecklingen av R2P	17
5. Intervention för att stoppa miljöförstöring med global påverkan	19
5.1 Ekologisk intervention och ekologiskt försvar	19
5.1.1 Definitioner av begrepp	19
5.1.2 Ekologisk intervention mot ekomord?	21

5.1.3 Ekologisk intervention genom militärt våld?	22
5.2 Alternativ till ekologisk intervention	23
5.2.1 Inbjudan till intervention	23
5.2.2 Ekonomisk intervention	23
5.3 Den finansiella bördan för utvecklingsländer att bevara miljön	24
6. Diskussion och slutsatser	25
6.1 Suveränitetsprincipen kontra staters skyldighet att skydda den globala miljön	25
6.2 Möjligheter och utmaningar med ekologiska interventioner	25
Käll- och litteraturförteckning	28
Rättsfallsförteckning:	30

Summary

This thesis explores the possibility of environmentally motivated intervention (which in the essay is defined as ecological intervention), with the purpose to force another to stop global effect pollution, and how such a solution would affect the international legal and political climate. The thesis is based on the underlying environmental law and international law principles to provide a deeper understanding of the subject.

Historically, there has been an idea in international law that every state should be free and equal regardless of matters concerning the state's domestic or "sovereign" affairs. Sovereignty means that each state should have complete and exclusive control over its own territory, however, how far this "exclusivity" extends is disputed.

As state sovereignty has started to have an increasingly bigger role in environmental issues in the early 2000s, it has become clearer that states cannot exercise sovereignty in isolation and that the effect of one state's activities can easily encroach on another state's integrity through pollution. The state's responsibility towards its citizens and other states has therefore become an important issue.

The fact that global warming seriously affects the sustainability of the Earth's limited resources, means that lawyers and researchers have begun to investigate whether and how it is possible to stop states from performing dangerous environmental pollution.

One such proposal is "ecological interventions", which can be defined as "the threat or use of force by one state (or coalition of states) within the territory of another state, without the consent of that state to prevent environmental damage". However, the proposals have received criticism from several states. Partly because they are based on the criminalization of massive ecosystem destruction, so-called "Ecocide"; a crime that was not included in the Rome Statute when it was proposed in 2010.

Hence, a *de lege feranda* situation has therefore arisen, as there are very few ways to force a sovereign state to end environmental degradation that seriously harms the environment. However, this may change. The international community's acceptance of a particular subject is the basis for the political concern to act in its defense. As climate change accelerates and natural disasters become more common, a legislation may be needed that creates the opportunity to intervene in acute environmental hazards.

Sammanfattning

Den här uppsatsen utforskar möjligheten till miljömässigt motiverad intervention (vilket i uppsatsen är definierat som ekologisk intervention), med syfte att tvinga upphörande av annan stats miljöförstöring med global påverkan, och hur en sådan lösning skulle påverka det internationella klimatet politiskt och juridiskt. Uppsatsen utgår ifrån de bakomliggande miljörättsliga och folkrättsliga principerna för att ge en djupare förståelse på ämnet.

Historiskt sett har det funnits en idé i internationell rätt att varje stat ska vara fri och jämlik oberoende av saker som rör statens inhemska eller ”suveräna” angelägenheter. Med suveränitet menas att varje stat ska ha en fullständig och exklusiv kontroll över sitt eget territorium, hur långt denna ”exklusivitet” sträcker sig är dock omtvistat.

I takt med att statlig suveränitet började få en allt större roll i miljöfrågor i början av 2000-talet har det blivit tydligare att stater ej kan utöva suveränitet isolerat och att effekten av en stats verksamhet lätt kan inkräkta på en annan stats integritet genom t.ex. miljöförstöring. Statens ansvar gentemot sina medborgare och andra stater har därför blivit en viktig fråga.

Faktumet att den globala uppvärmningen har en allvarlig påverkan på jordens begränsade resurser, har gjort att jurister och forskare börjat undersöka om och hur man kan man kan förmå stater som bedriver farlig miljöförstöring med global påverkan att upphöra med detta.

Ett sådant förslag är ”ekologiska interventioner”, som kan definieras som ”hotet eller användningen av våld av en stat (eller koalition av stater) inom en annan stats territorium, utan samtycke från den staten för att förhindra miljöskador”. Förslagen har dock fått kritik från flera stater, bland annat eftersom de bygger på kriminaliseringen av massiv ekosystems förstörelse, s.k. ”ekomord”; ett brott som inte blev inkluderat i Romstadgan när det kom på förslag 2010.

Det har därför uppstått ett de lege ferenda-läge, då det finns ytterst få sätt att tvinga en suverän stat att upphöra med miljöförstöring som allvarligt skadar miljön. Detta kan dock komma att ändras. Det internationella samfundets acceptans av ett visst ämne utgör grunden för den politiska angelägenheten att agera i dess försvar. I takt med att klimatförändringarna går snabbare och naturkatastrofer blir allt vanligare kan det på sikt behövas ett lagrum som skapar möjlighet att intervensera på akuta miljöfaror.

Förkortningar

ICISS *Internationella kommissionen för intervention och statlig suveränitet*

UNHRC *FN:s råd för mänskliga rättigheter*

R2P *Skyldigheten att skydda*

1. Inledning

1.1 Bakgrund

I takt med att jorden blir allt varmare ökar konsekvenserna för livet på planeten. Naturkatastrofer blir allt vanligare och tillgången till mat och rent vatten i många länder blir allt värre. Världens stater enades i Parisavtalet om att försöka begränsa den globala temperaturökningen till max 1,5 grader. Trots det fortsätter uppvärmningen i såpass hög takt att forskarna varnar för att vi i början av 2028 kan ha missat chansen att stoppa utvecklingen om inget görs åt saken. Under tiden storsatsar Kina på kolkraft och Brasilien skövlar ner regnskogen i Amazonas för att utöka sin jordbruksmark, medan resten av världen står bakbundna av den suveräna statens territoriella exklusivitet.

Det nuvarande systemet för skydd av den globala miljön bygger till stor del på samarbete mellan suveräna stater. Frågan är vad andra stater har för möjlighet att påverka en stat som allvarligt skadar den globala miljön och vägrar samarbeta? Den här uppsatsen utforskar möjligheten till ekologisk intervention och hur en sådan lösning skulle påverka det juridiska och politiska internationella klimatet med grund i de bakomliggande miljörättsliga och folkrättsliga principerna. Med *ekologisk intervention* menas en miljömässigt motiverad intervention, begreppet kommer definieras ytterligare i uppsatsen.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här uppsatsen är i första hand att utforska vilka möjligheter andra stater har att tvinga en stat att upphöra med miljöförstöring som allvarligt skadar den globala miljön. Genom att fastställa hur rättsläget ser ut (*de lege lata*) ämnar uppsatsen undersöka behovet av ekologiska interventioner och dess eventuella juridiska och politiska effekter ur ett *de lege ferenda*-perspektiv.

Syftet kommer besvaras genom följande frågeställningar:

1. Hur har suveränitetsprincipen påverkats av den internationella miljörätts utveckling?

2. Vilka möjligheter respektive utmaningar skulle ett eventuellt införande av ekologiska interventioner kopplat till en stats hantering av dess egna naturresurser innebära?

1.3 Avgränsningar

Ämnet avgränsas genom att fokusera på miljöförstöring kopplat till naturresurser på land inom en stats territorium, d.v.s. att uppsatsen inte hanterar havsrätt. Uppsatsen berör inte heller hur sådan miljöförstöring påverkar ursprungsbefolkning och hur det eventuellt kan legitimera humanitära interventioner. Fokus i denna uppsats är internationell rätt på en global nivå.

1.4 Teori och metod

Jag har använt mig av rättsdogmatisk metod i uppsatsen. Den rättsdogmatiska metoden har sin utgångspunkt i de allmänt accepterade rättskällorna, med syfte att fastställa gällande rätt (de lege lata)(Kleineman, 2020, s.21). Med hjälp av den rättsdogmatiska metoden kan gällande rätt tolkas och systematiseras. Detta görs med utgångspunkt i rättskällevärdet, för att utifrån en hierarkisk synvinkel kunna tillgodogöra sig rättskällor som utgör empirin i uppsatsen.

Eftersom min problemformulering riktar in sig på ett högst utforskat rättsområde som dessutom består av konflikter mellan internationella principer är en rekonstruktion av vad som är gällande rätt idag avgörande för att ge förutsättningar till en diskussion samt analys i uppsatsens sista avsnitt. Majoriteten av uppsatsen är därför deskriptiv och teoretisk till sitt innehåll.

Eftersom det saknas rättsregler och vägledande praxis för ekologiska interventioner, granskas även artiklar och litteratur som inte utgör juridiska rättskällor. Det sista avsnittet är nästan uteslutande diskuterande och analyserande. Jag har därför delvis använt mig av rättsdogmatisk analys, vilket kan användas för att identifiera ett otillfredsställande rättsläge, som på ett eller annat sätt bör justeras av lagstiftaren (de lege ferenda)(ibid.). Framförallt har jag använt mig av rättssociologi som metod i min analys. Rättssociologi som rättsvetenskap undersöker hur rättsbildningar och rättstolkningar påverkas av samhällsförhållanden, vilket ger ett intressant perspektiv på miljöretten med tanke på dess starka kopplingar till

samhälleliga och politiska frågor. Till skillnad från rättsdogmatisk metod är den en empirisk vetenskap, som inte fokuserar på *vad* som är gällande rätt utan vilken gällande rätt som *faktiskt tillämpas* (oberoende av rättskällona)(Hydén,2013,s.210f.). Med hjälp av rättssociologi diskuteras samhälleliga aspekter och dess inverkan på ämnet, vilket är avgörande för uppsatsens slutdiskussion, då både politik och filosofi är nära besläktat med det ämne jag undersöker.

1.5 Perspektiv

Uppsatsens deskriptiva delar kommer först och främst präglas av ett internationellt perspektiv där folkrätten och den internationella miljörätten granskas på en global nivå. Detta perspektiv är viktigt med hänvisning till miljörättens internationella och gränsöverskridande egenskaper. Det ska dock nämnas att en detaljerad och grundlig genomgång ej ges på något av ämnena eftersom det inte är nödvändigt för att uppfylla uppsatsens övergripande syfte.

Utöver detta har uppsatsen ett tydligt människorättsskyddsperspektiv, med tanke den påverkan miljö och miljörättigheter har på människan..

1.6 Material och forskningsläge

För de rent deskriptiva och teoretiska delarna av den internationella miljörätten har jag huvudsakligen använt mig av Dupuy och Vinuales bok "International Environmental Law" som på ett övergripande sätt beskriver den internationella miljörätten som ämne.

Forskningen kring uppsatsens ämne är väldigt begränsat, förmodligen för att ämnet av många forskare anses vara kontroversiellt. För att kunna diskutera ämnet har jag dock granskat två texter som ur två olika tillvägagångssätt, om än snarlika, hanterar möjligheten att utföra ekologiska intervention.

Den första av dessa är ICISS rapport "The responsibility to protect: Report of the International Commission on intervention and state sovereignty" från 2001. En granskning av rapporten är intressant för ämnet då den ursprungliga motivering bakom R2P potentiellt skulle ge principen en mycket bredare omfattning än den som är allmänt accepterad idag.

Den andra texten, "Ecological Intervention: Prospects and Limits", är en forskningsartikel skriven av Eckersley (2007) som diskuterar den moraliska, legala och politiska möjligheten till ekologisk intervention (där begreppet definieras närmare i avsnitt 5.1) i förhållande till olika typer av miljöskada. Artikeln är högst relevant för uppsatsens ämne.

Ovanstående källor utgör min "huvudempiri". Jag har dock varit tvungen att använda mig av en mängd olika artiklar för att fylla i kunskapshål som jag inte kunde hitta i litteraturen.

1.7 Begränsningar

Under arbetet med uppsatsen var den största begränsningen brist på relevanta källor. Litteraturen hanterar uppsatsens ämne i mycket begränsad omfattning. En stor del av uppsatsen har därför fått plockas från olika källor online, framförallt underlaget till analysen. Även om jag försökt vara selektiv i mina val av källor innebär det att det finns en risk att vissa källor är färgade av olika författares åsikter. Jag har av ovanstående anledning också blivit tvungen att använda mig av en del äldre källor som riskerar att innehålla utdaterad information.

Det ska också nämnas att eftersom nästan samtliga av uppsatsens källor har varit på engelska, är alla citat direkt översatta av mig. Detta kan ge utrymme för feltolkningar. Jag har dock, efter bästa förmåga, försökt att översätta dem så korrekt som möjligt.

1.8 Disposition

Avsnitten 2 till 5 är som redan nämnt nästan uteslutande deskriptiva och teoretiska. Efter det inledande kapitlet går jag i avsnitt 2 kortfattat igenom sambandet mellan mänskliga rättigheter och miljö rätt. Avsikten med detta är att ta reda på om stater har en skyldighet att skydda både människor och miljö. Jag belyser även i avsnittets sista del problematiken med mitt valda ämne. I avsnitt 3 förklarar jag hur staternas suveräna okränkbarhet står i konflikt med flera miljöskyddsprinciper. Avsnittet är förberedande för avsnitt 4 som vidareutvecklar suveränitetsbegreppet i förhållande till statens skyldighet att skydda, därefter granskar jag ICISS-rapporten i avsnitt 4.3. Avsnitt 5 förklarar ekologisk intervention utifrån Eckerleys (2007) artikel samt alternativa möjligheter till ekologisk intervention. Avsnittets sista del förklarar problematiken med ekologisk intervention i förhållande till den intervenerade

statens suveränitet över dess naturresurser. I uppsatsens sista avsnitt analyserar och diskuterar jag uppsatsens frågeställning baserat på tidigare avsnitt.

2. Miljö rättigheternas koppling till mänskliga rättigheter

2.1 Bakgrund

Miljörätten kom att utvecklas som rättsfält på 1960-talet, och det anses vara först år 1972 då Stockholmskonferensen om den mänskliga miljön ägde rum som det skapades en länk mellan miljön och mänskliga rättigheter (Atapattu, 2019, s.53). Konferensen mynnade ut i 25 principer som beskrev vikten av att människan tar ansvar för en hållbar utveckling av miljön. Princip 1 lyder som följer:

Människan har den grundläggande rätten till frihet, jämlikhet och adekvata livsvillkor, i en miljö som innehar en kvalitet som tillåter ett liv med värdighet och välbefinnande, och han bär ett högtidligt ansvar för att skydda och förbättra miljön för nuvarande och framtida generationer.

Principen tar upp vikten av att människan tar ansvar för att vårda miljön, men lägger inte lika mycket vikt vid miljön som en faktisk rättighet.

Ytterligare vikt på miljön som en rättighet lades i Riodeklarationen (1992), som menade att människan ska vara en central faktor i hållbar utveckling, då de har rätt till ett hälsosamt och produktivt liv i harmoni med naturen.

Även om det i både Stockholmskonferensens (1972) och Riokonventionens (1992) principer går att skönja en koppling mellan miljön som en mänsklig rättighet, var det först år 1998, då Århuskonventionen tog plats, som det för första gången skapades ett rättsligt bindande avtal på internationell nivå. Århuskonventionen tar Riokonventionens principer till nästa nivå. Konventionen innefattar en mänsklig rättighet till en sund miljö som också tillhör kommande generationer (Atapattu, 2019, s.56). I samband med detta avtal kom rätten till en sund miljö att ses som en mänsklig rättighet. Det är dock inte självklart om länderna är skyldiga att

skydda miljön för miljöns skull, eller så att människor kommer att garanteras en god och hälsosam miljö, som en mänsklig rättighet (ibid.).

2.2 Miljörätten som en mänsklig rättighet

Till skillnad från övriga miljölagar adresserar miljörätten som en mänsklig rättighet direkt den skada som miljöpåverkan kan ha på människors liv och hälsa (Boyle, 2012, s. 613ff). Övriga miljölagar fokuserar mer på skada som staten eller miljön i sig kan ta. Genom att fokusera på hur miljön påverkar människors liv, kan man ställa större krav på kvalitén på miljön och hur stater ska gå tillväga för att kontrollera de luftföroreningar som släpps ut. Tanken är också att det ska bli enklare att genom legala restriktioner kunna sanktionera staten (inklusive de som bedriver näringsidkande verksamhet), då den har ett absolut ansvar för att säkerställa att dess invånare har tillgång till en god miljö (ibid.).

UNHRC gjorde år 2012 en studie på relationen mellan mänskliga rättigheter och miljön. Målet var att komma med rekommendationer för åtaganden som säkerställer en säker, ren, hälsosam och hållbar miljö i enlighet med mänskliga rättigheter (ibid.). Denna studie pekar på tre saker som binder ihop mänskliga rättigheter och miljön. Först och främst identifierar den miljön som en förutsättning för att människor ska kunna nyttja sina mänskliga rättigheter. Den tar sedan upp att mänskliga rättigheter kan användas som ett verktyg för att synliggöra miljöproblem, och slutligen att både mänskliga rättigheter och miljön är viktiga faktorer för att skapa en hållbar utveckling i samhället (ibid.).

2.3 Har människan rätt till en hälsosam miljö?

Hur specificerar man ”en hälsosam miljö”? De adjektiv som nyttjas får direkt konsekvens i vilken miljö kvalitet invånarna har rätt till (Dupuy & Vinuales, 2018, s.394). Det betyder att kvalitetskravet på miljön kan se olika ut i olika delar av världen, beroende på vilken konvention eller lag landet följer. Vissa konventioner använder här adjektiv som ”hälsosam” och ”säker”, dessa är generella och värdeladdade ord som kan tolkas olika beroende på vem som tolkar dem (ibid.).

Afrika och Latinamerika är hittills de enda som inkorporerat rätten till en hälsosam miljö som en regional sedvanelag. De försök som gjorts globalt för att ämnet ska aktualiseras är bland

annat Stockholmskonferensen (1972) och Riodeklarationen (1992). Principerna som skapades är dock enbart av deklatorisk karaktär, och därmed inte bindande inom internationell rätt. Principerna som kopplar ihop miljön med en mänsklig rättighet har inte heller nått upp till sedvanerättsstatus (Knox, 2018, s.1ff).

2.4 Människans rätt till en hälsosam miljö kopplat till klimatförändringarna

Idag finns det många olika miljökriser som hotar världens ekosystem. När Parisavtalet skrevs, kopplade man ihop mänskliga rättigheter med klimatförändringar. Målet med Parisavtalet är att länder ska ta ansvar för klimatförändringarna för att uppfylla de mänskliga rättigheterna (Dupuy & Vinuales, 2018, s. 395f). Rättsprocessmässigt har detta blivit svårt att implementera, vilket ytterligare betonar vikten av de adjektiv som beskriver miljö kvalitén som en mänsklig rättighet (se diskussion i kapitel 2.2). En fungerande rättsprocess kräver ett ”personskade-baserat” rättssystem. För att kunna påvisa ett skadeansvar behöver två rekvisit uppfyllas. Det första rekvisitet utgörs av den specifika handlingen; här i form av ett miljöhot eller miljöförstöring. Detta rekvisit går ofta att koppla till en viss stat eller organisation. För att det andra rekvisitet ska uppfyllas måste man dock kunna visa hur det första rekvisitet orsakat en specifik effekt på en mänsklig rättighet kopplat till miljön. Exempel på vad denna effekt skulle kunna vara är orkaner, torka, temperaturhöjningar eller förhöjd havsnivå. För att kunna sanktionera en stat och ge denne skadeansvar måste man alltså först styrka en handling, som sedan leder till en effekt, på ett visst område, vid en viss tidpunkt. Sammantaget blir detta ett orsak-verkan-samband som nästintill är omöjligt att bevisa (Dupuy & Vinuales, 2018, s.396).

För att exemplifiera problematiken: Vetenskapliga undersökningar pekar på att utsläpp av koldioxid är huvudorsaken till de klimatförändringar som finns. För att kunna ge en stat skadeansvar för dess koldioxidutsläpp (som då blir första rekvisitet), måste man kunna koppla utsläppen till en specifik väder- eller klimatpåverkan (det andra rekvisitet). Resultatet av dessa utmaningar är att diskussionen om miljöansvar hamnar mer på lokala miljöhot, framför global påverkan (ibid.).

3. Statens suveränitet

3.1 Begreppet suveränitet

Historiskt sett har det funnits en idé i internationell rätt att varje stat ska vara fri och jämlik oberoende av saker som rör statens inhemska eller ”suveräna” angelägenheter. I samband med den Westfaliska freden år 1648 blev det en grundprincip inom internationell rätt (Haldén, 2009, s.132). Idag är den etablerad i Artikel 2.1 i FN-stadgan som reglerar suverän jämlikhet för alla medlemsstater.

Med suveränitet menas att varje stat ska ha en fullständig och exklusiv kontroll över sitt eget territorium (ibid, s.122), hur långt denna “exklusivitet” sträcker sig är dock omtvistat. Trots att det är en grundläggande norm för det internationella systemet, finns det ingen innebörd som är allmänt överenskommen. Den statliga suveräniteten har således kränkts rutinmässigt sedan den först infördes (Hehir, 2013, s. 47f).

Våld i flertalet civila konflikter i kalla krigets spår gav ett uppsving till diskussionen om mänskliga rättigheter i anknytning till statlig suveränitet. En bred enighet växte fram om att en stats suveränitet inte bör skydda från yttre militära interventioner i fall en stat utsätter sin egen befolkning för mänskliga grymheter, såsom folkmord. Suveränitetens grundsatser kom därför att betraktas som ett hinder för bevarandet av de mänskliga rättigheterna (ibid, s.58).

3.2 Suveränitet kopplat till miljön

Fram till den senare hälften av 1900-talet var skydd av miljö och områden inte omnämnt i någon större grad i internationell lagstiftning (Dupuy & Vinuales, 2018, s.6). År 1962 skrevs principen om “Staters permanenta suveränitet över naturresurser” in i FN-stadgan, som specifikt reglerade nationens suveränitet över naturens rikedomar och att resurser ska nyttjas med statens utveckling och människors välbefinnande i åtanke (ibid, s.7).

Ursprunget till denna princip kan spåras till avkoloniseringen på 1950- och 1960-talet. Medan dess ursprungliga utformning var ämnad som en mänsklig rättighet tillhörande tidigare koloniserade nationer i ett steg att befria dem (Parmar, 2019, s. 6), blev det efter

Stockholmskonferensen 1972 mer utformat som en rättighet tillhörande suveräna stater (Eckersey, s. 308).

En princip som är relevant för att förstå kopplingen mellan den statliga suveräniteten och miljörätten är No-harm principen. Principens klassiska formulering myntades under "Trail smelter-fallet" mellan Kanada och USA. Principen lyder:

Ingen stat har rätt att använda eller tillåta användning av sitt territorium på ett sätt som orsakar skada genom ångor, i eller till ett territorium tillhörande någon annan, när det rör sig om allvarliga konsekvenser och skadan är styrkt av klara och övertygande bevis (Dupuy & Vinuales, 2018, s.63).

Principen har sedan utvecklats att gälla alla typer av skador på en annan stats territorium genom Stockholmsdeklarationens princip 21, som säger att varje stat har rätt att nyttja sina naturresurser och miljö i enlighet med deras egen policy och utveckling, och har ansvar att se till att dessa handlingar inte orsakar skada på andra stater eller utanför statlig jurisdiktion. Skyldigheten för staterna att inte skada andra staters miljö kan inte tolkas separat från begreppet suveränitet. I takt med att statlig suveränitet började få en allt större roll i miljöfrågor i början av 2000-talet har det blivit tydligare att stater ej kan utöva suveränitet isolerat och att effekten av en stats verksamhet lätt kan inkräkta på en annan stats integritet.

FN:s generalförsamling har i många internationella resolutioner och deklamationer om hantering av naturresurser föreskrivit att stater inte ska bruka tvångsåtgärder mot andra stater; särskilt sådana som har som syfte att skada ett annat land politiskt eller ekonomiskt (Eckersley, s. 307ff). Av detta kan tolkas att suveränitet skulle vara den ledande principen i internationell rätt, och skulle kunna leda till att vissa länder missbrukar suveränitetsbegreppet i hanteringen av sina naturresurser (Bhuiyan, 2018, s.64f).

Att förebygga och undersöka miljöproblem kan således ur ett miljörättsligt perspektiv sägas stå i konflikt med statlig suveränitet. Med hänsyn till den globala miljön, hävdar därför många experter att fokus behöver flyttas till internationellt samarbete istället för nationella rättigheter och statlig suveränitet (Bhuiyan, 2018, s.63). Även om suveränitet historiskt sett har ansetts vara en statlig absolut rätt, är det idag underförstått att principen om territoriell suveränitet finner sina begränsningar där dess utövande berör en annan stats territoriella integritet och suveränitet (Parmar, 2019, s.9).

Suveränitet som fenomen utgår från att det finns minimalistiska föreställningar om att staten ger sina medborgare säkerhet från externa aggressioner, och expansiva föreställningar om att staten upprätthåller en viss nivå av mänskliga rättigheter. Det råder därför en bred enighet om att staten har ett visst ansvar i förhållande till sina medborgare. Motstridigheter uppstår dock vad det gäller arten av ansvarsområdena och vad andra stater kan göra om en stat bryter mot dessa (Hehir, 2013, s.47). Det senare är särskilt kontroversiellt med hänvisning till staternas suveräna okränkbarhet (Jamnejad & Wood, 2009, s. 349), den s.k. icke-inblandningsprincipen,

3.2.1 Principen om icke-inblandning ur ett miljöperspektiv

Principen om icke-inblandning, en rättslig norm enligt artikel 2.4 och 2.7 i FN-stadgan, spelar en viktig roll i internationell rätt och har en direkt anknytning till principen om staternas suveräna jämlikhet. Internationella domstolen definierade 1986 principen som jus cogens i Nicaragua-fallet, som handlade om att USA mot Nicaraguas vilja gav stöd till militär- och paramilitär verksamhet i landet. Principens innebörd förklarades i fallet som varje suverän stats rätt att utan inblandning utifrån bedriva sina interna angelägenheter. (Jamnejad & wood, 2009, s. 358)

Endast i fall där det finns ett hot mot "internationell fred och säkerhet", kan FN:s säkerhetsråd genom FN-stadgan:s Kapitel VII, art. 39 fatta beslut som bryter mot icke-inblandningsprincipen, och ge stater tillstånd att vidta åtgärder som i andra fall skulle varit olagliga. Ordet "miljö" går dock inte att finna i FN-stadgan. Miljöproblem var inte aktuellt när FN-stadgan stiftades och således inget dess författare hade i åtanke. Miljö som hot mot internationell fred och säkerhet är därför ett koncept som är relativt nytt och har än så länge inte varit skäl för säkerhetsrådet att bevilja en inskränkning av icke-inblandningsprincipen (Eckersley, 2007, s. 298). Det internationella samfundet har hittills bara godkänt grundtanken att stater har en skyldighet att skydda miljön i olika deklarationer och åtgärdsprogram. Praxis visar dock att säkerhetsrådets definition av "hot mot internationell fred och säkerhet" blir bredare med tiden för att möta mer oförutsägbara hot (Penny, 2007, s.50f). Även om det inte är aktuellt i dagsläget, tyder icke-inblandningsprincipens utveckling på att den kan komma att brytas i större utsträckning i

framtiden, vilket skulle kunna göra det aktuellt med ingripanden i t.ex. fall med miljöanknytning (Penny, 2007, s.58ff).

4. Skyldigheten att skydda

4.1 Statens ansvar i internationell rätt

Att utkräva statligt ansvar är en av de mest utmanande områdena i internationell rätt; detta gäller framförallt kopplat till miljörätten då miljörettsliga regler rent praktiskt tenderar att vara svåra att genomdriva. (Linderfalk, 2020, s.151). Principerna om statligt ansvar har internationell sedvanerätt och är viktiga då de ålägger stater flera grundläggande skyldigheter som kan uppmuntra stater att värna om miljön inom och utanför landets nationella gränser.

Dagens internationella principer om statligt ansvar för miljöskada kan ålägga stater att betala ersättning till angränsande stater, detta gäller emellertid bara i fall av miljöskada med gränsöverskridande verkan. Det saknas dock mekanismer som gör det möjligt för stater att omedelbart tvinga upphörande av sådan skada, inte ens om skadan på sikt kan ha allvarliga konsekvenser för människoliv (Eckersley, 2009, s. 294)

4.2 Begreppet intervention och svårigheter kring dess tillämpning

Begreppet intervention är inte nytt och har utvecklats gradvis med tiden. Inte förrän efter andra världskriget och kalla kriget tog dock diskussionen om humanitära interventioner fart på riktigt. FN:s säkerhetsråd fick motta stor kritik för misslyckandet att förhindra humanitära katastrofer, som de i Darfur, Rwanda och Bosnien. Humanitära interventioners laglighet, legitimitet och moral har därför fått allt större fokus den senaste tiden (ibid, s. 293).

Intervention är i den samtida debatten huvudsakligen kopplat till humanitära katastrofer som är den vanligaste typen av katastrof där andra länder kan ingripa genom så kallade humanitära interventioner. Begreppet 'humanitär intervention' används i både juridiska, politiska och filosofiska skrifter, och definitionen om vad en humanitär intervention är skiljer sig åt mellan olika organisationer. En vanlig definition är användandet av landsöverskridande hot eller våld av en stat (eller en grupp av stater), som riktar sig till att stoppa grava överträdelser mot grundläggande mänskliga rättigheter mot statens egna invånare eller

invånare i annan stat, utan medgivande från den stat där överträdelsen sker (Hehir, 2013, s.17; s.22).

Som nämndes i föregående kapitel upprätthåller FN-stadgan medlemsstaternas suveräna jämställdhet. Användandet eller hotet om våld mot “statens territoriella integritet eller politiska oberoende” förbjuds uttryckligen förutom i syfte av individuellt eller kollektivt försvar mot en väpnad attack, se FN-stadgan, art. 2.4 och art. 51. Säkerhetsrådet har makten att avgöra vad som utgör ett hot mot världsfreden och följaktligen auktorisera militära interventioner under art. 39 och art. 42 i FN-stadgan:s kapitel VII. Vad som utgör hot mot fred och säkerhet är, som nämnt i avsnitt 3.2, odefinierat i FN-stadgan och tenderar att ändras med tiden.

Humanitär interventionsdoktrin är emellertid mycket omdebatterad och kritiserad. Förutom att det inte finns en enighet om att interventioner fungerar (d.v.s. gör mer nytta än skada), anser många av dess motståndare att det är liberal imperialism. De menar att ekonomiska intressen eller genomdrivandet av geopolitik maskeras som försvaret av mänskliga rättigheter. Detta hänför sig till en av de mest omtvistade frågorna, interventioners legitimitet. (Varella, 2019, s.7; s.10ff) Det finns flera exempel genom historien där moraliska och legala skyldigheter har kolliderat. Stater har intervenerat utan FN:s godkännande med hänvisning till att det funnits överväldigande etiska krav att agera. Med andra ord är det tvetydigt under vilka grunder en intervention anses legitim, och vem det är som avgör var gränsen går för detta. (ibid, s.13f)

4.3 ICISS-rapporten: Suveränitet som ansvar och utvecklingen av R2P

Det oberoende internationella organet ICISS inrättades 2001 av Kanadas regering med uppdrag att förena principen om statlig suveränitet med det internationella samfundets åtagande att upprätthålla humanitära normer. Resultatet blev en rapport som som definierade suveränitet som ansvar, vilket har lagt grunden för det som numer är känt som R2P, skyldigheten att skydda (Thakur, 2015, s.1). Med detta menas att varje suverän stat har den huvudsakliga skyldigheten att skydda sin egen befolkning, och det internationella samfundets ansvar att intervensera faller in först om en stat inte vill eller har möjlighet att fullgöra sin skyldighet. Med kommissionens egna ord “ger icke-inblandningsprincipen efter till det

internationella ansvaret att skydda” (ICISS, 2001, s. 17).

ICISS föreslog att R2P, för att uppfylla det internationella kravet på ett “rättfärdigt ändamål”, bland annat skulle innehålla följande tröskelkriterium:

Storskalig förlust av liv, ... , med eller utan folkmordsuppsåt, vilket är resultatet antingen av avsiktlig statlig handling, eller statlig försummelse eller oförmåga att agera, eller en misslyckad statlig situation (ibid., s. 32).

Under världstoppmötet 2005 gjordes dock ett medvetet beslut att begränsa R2P:s omfattning till skydd från “folkmord, krigsförbrytelser, etnisk rensning och brott mot mänskligheten”, vilket var en avsevärd avvikelse från ICISS-förslaget. (World Summit Outcome, 2005, s.30) Detta gjordes för att underlätta staternas vilja att acceptera begreppet suveränitet som ansvar. Flertalet stater var dessutom redan anslutna till existerande konventioner om folkmord och krigsförbrytelser, som t.ex. Romstadgan. Detta gjorde det enkelt för medlemsstaterna att godkänna en definition som motsvarade skyldigheter de redan accepterat att följa.

Frånvaron av krav på uppsåt gör att ICISS definition skiljer sig markant. I den spelar det ingen roll om förlusten av liv orsakas av en stats avsiktliga passivitet eller aktiva handling. (ICISS, 2001, s.33). Dessutom finns inte ordet 'brott' med i definitionen, vilket innebär att det inte finns något krav på *mens rea*. Vid en misslyckande stats "ovilja eller oförmåga" att hjälpa sin befolkning skulle därför fler situationer omfattas med ICISS-definitionen.

ICISS framförde även sin åsikt mer direkt i samband med att terminologin ändrades från humanitär intervention till R2P, där de menade att istället för att diskutera intervention borde fokus ligga på *att skydda* (ibid., s.16ff). “Skydd” enligt ICISS innebar en bedömning ur potentiella offers perspektiv. De syftade därför att utforma begreppet R2P för att passa dess motiv, att skydda potentiella offer för storskaliga övergrepp eller katastrofer (ibid, s. 18).

5. Intervention för att stoppa miljöförstöring med global påverkan

5.1 Ekologisk intervention och ekologiskt försvar

5.1.1 Definitioner av begrepp

Det är uppenbart att människor behöver skyddas mot folkmord, krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten. Det kan därför tyckas svårt att förklara varför mänskligt lidande behandlas olika beroende på vad som har orsakat det, allvaret är detsamma från en moralisk synpunkt (Sampford & Thakur, 2013, s.199f).

Eckersley (2007) drar en liknande slutsats i sin artikel *Ecological Intervention: Prospects and Limits* där hon med hänvisning till att det traditionella ansvaret att skydda motiverar humanitär intervention till följd av folkmord, argumenterar att allvarlig miljöfara bör vara ett argument för miljömässigt motiverad intervention. (Eckersley, 2007, s. 294)

Eckersley (2007) utgår i artikeln från att den suveräna statens skyldighet att skydda sitt territorium bör uppfattas som förtroendemässigt snarare än proprietärt. Detta är en analog men mer kontroversiell tolkning av ICISS-rapportens definition av suveränitet (se avsnitt 4.3), och innebär att suveränitet snarare är en förmån som staten åtnjuter i utbyte mot att den skyddar sitt territorium och dess invånare (ibid.).

Vidare använder sig Eckersley (2007) av begreppen "ekologisk intervention" och "ekologiskt försvar" som inte är definierade i internationell miljö rätt. Hon förklarar ekologisk intervention som "hotet eller användningen av våld av en stat (eller koalition av stater) inom en annan stats territorium, utan samtycke från den staten för att förhindra miljöskador" och Ekologiskt försvar som "preventivt användande av våld som svar på hotet om allvarlig och omedelbar miljöskada som 'rinner över' i en 'offer'-stat" (ibid.).

Med hänvisning till Romstadgans artikel 51 om självförsvar menar Eckersley (2007) att "direkta och större intrång av föroreningar eller farliga ämnen från en grannstats territorium är analogt med att göra en väpnad attack med kemiska vapen eller kärnvapen". Hon hävdar

därför att “ekologiskt försvar” kan anses vara ett lämpligt svar på en rättsstridig intervention av den försvarande statens “territoriella integritet eller politiska oberoende”, i den betydelse som avses i artikel 2.4 i FN-stadgan. Detta eftersom “territoriell integritet” lätt kan tolkas så att den inkluderar ekosystemets integritet, och “politiskt oberoende” inbegriper staternas politiska autonomi att bestämma egna nivåer av miljö kvalitet och inte undermineras av andra staters uppsåtliga eller hänsynslösa handlingar. Eckersley (2007) menar därför att en sådan tolkning skulle förstärka snarare än undergräva den grundläggande icke-inblandningsprincipen (ibid, s.299).

Forskare har delade åsikter om självförsvar enligt artikel 51 kan användas förebyggande. De som stöder den mer expanderade tolkningen hävdar dock att rätten till självförsvar också medger rätten att agera förebyggande mot ett överhängande hot om attack. (Ruys, 2010, s. 254ff) Därmed skulle en utökad tolkning av förebyggande självförsvar kunna vara berättigad i en situation där ett seriöst hot med risk för människors liv och hälsa är omedelbart “överhängande och sannolikt överväldigande”, t.ex. i fall där ett angränsande land har en kärnreaktor som är på väg att explodera. (Eckersley, 2007, s.300f) Frågan är hur långt en sådan tolkning kan dras. Eckersley (2007) menar att situationen ovan bör tolkas analogt med rätten att förhindra massiv skada från en överhängande miljökatastrof i en angränsande stat. (ibid.) Kan en sådan tolkning då expanderas ytterligare till situationer där massiv miljöförstöring utgör ett hot mot mänskligheten som helhet?

Avslutningsvis argumenterar vissa forskare för att ekologiska interventioner bör motiveras med fokus på den målgrupp som olika interventioner ämnar att skydda. Humanitära interventioner riktar sig främst till att skydda rättigheterna hos människor inom en viss stat, medan ekologiska interventioner snarare riktar sig till att skydda människor utanför den intervenerade statens territorium, d.v.s. att de riktar sig till en majoritet istället för en minoritet. Eftersom det internationella samfundet accepterar humanitära interventioner för att skydda tusentals människor, kan det med andra ord ifrågasättas om ekologiska interventioner inte också borde accepteras då de har potential att skydda miljontals människoliv (Baslar, 1998, s.152f).

5.1.2 Ekologisk intervention mot ekomord?

Eckersley (2007) undersöker möjligheten att bedriva ekologiska interventioner i förhållande till olika miljöskador, bland annat "ekomord".

2010 föreslogs till FN:s folkrättskommission att ekomord skulle inkluderas som ett femte brott mot fred i Romstadgan. Begreppet definierades då som "den omfattande förstörelsen, skadan på eller förlusten av ekosystem i ett visst territorium, oavsett om det är av mänsklig påverkan eller andra orsaker, i en sådan utsträckning att freden för invånarna i det territoriet har minskat kraftigt". (Greene, 2019, s. 2). Med "invånare" i lagförslaget menade Higgins såväl människor som växter och djur (ibid, s. 4).

Eckersley (2017) föreslår att ekomord skulle kunna definieras som "Systematiska handlingar som orsakar *utbredd, långvarig och allvarlig skada på den naturliga miljön*". Denna formulering har redan accepterats av det internationella samfundet när det gäller krigsförbrytelser i miljön, se Romstadgan för Internationella Brottmålsdomstolen art. 8b. Enligt Eckersley (2007) finns det god anledning att utvidga detta även i fredstider för att möjliggöra åtal mot förövarna i en internationell brottsdomstol (Eckersley, 2007, s. 310).

Intervention i annat än rent humanitära fall (det vill säga där det inte kan visas att det har en direkt skada för människor) är utmanande då det talar till en aspekt som ligger bortom mänskligheten. Intervention som svar på folkmord och brott mot mänskligheten ses enklare som en moraliskt plikt med tanke på att sådana övergrepp fördöms som moraliskt motbjudande och har en chockerande effekt på samhället (Walzer, 1977, s.16f).

Det största anledningen till att "ekomord" aldrig inkluderades i Romstadgan var att det inte sågs som realistiskt genomförbart. (Greene, 2019, s. 42) Även länder som förespråkade idén menade att det var osannolikt att två tredjedelar av det internationella samfundet skulle komma överens om en definition av ett sådant brott med hänvisning till ländernas olika ekonomiska och geopolitiska intressen. (ibid, s. 42f) Det är en lång process att utveckla lagstiftning som kriminaliserar staters beteende då det av förklarliga skäl finns ett högt motstånd till detta; speciellt när det inte finns ett redan etablerat ramverk, en internationell konvention eller en juridisk definition att grunda kriminaliseringen på (ibid.).

5.1.3 Ekologisk intervention genom militärt våld?

Artikeln *Ecological Intervention: Prospects and Limits* har fått mycket kritik framförallt för att Eckersleys (2007) definition av ekologisk intervention innebär användande av våld för att förhindra en stats pågående miljöhot.

Även om hon framför att det är viktigt att bruka försiktighet, menar hon att det finns goda skäl att överväga militärt våld vid ekologiska interventioner. (Eckersley, 2007, s. 295). Motiveringen bakom detta är att en del miljökriser, t.ex. ett överhängande hot om en kärnkraftsexplosion, kan vara så akuta att man måste agera omedelbart. Ett militärt svar skulle därför vara nödvändigt för att minimera eller undvika en gränsöverskridande ekologisk katastrof. Dessutom framhäver hon att genom att utforska brukandet av militärt våld till skydd för miljön kan man förtydliga förhållandet mellan nya ekologiska normer och mer grundläggande suveränitetsnormer som icke-inblandningsprincipen (ibid.).

Militärt ingripande som ekologisk intervention är ett nytt begrepp som ännu inte sett dagens ljus. Detta för att det finns många motståndare som hävdar att brukandet av våld i samband med ekologiska interventioner strider mot dess syfte att rädda människoliv såväl som skydda naturen. Förutom det uppenbara faktum att det kan blossa upp till en bred konflikt, skulle det mycket väl kunna förvärra en katastrof genom att oavsiktligt orsaka ytterligare miljöförstörelse (Arcanjo, 2019, s. 4f).

Eckersley (2007) understryker dock att ekologisk intervention i form av ett militärt ingripande bör vara en sista utväg, även i fall av överhängande naturkatastrof, och oavsett om det är tvångsingripande eller samstämigt. En förutsättning för att kunna göra en ekologisk intervention med militärt våld är även att den anses vara legitim eller rättmätig av andra stater vilket garanterat är den största utmaningen (Eckersley, 2007, s. 312).

Det ska även nämnas att det redan på 1990-talet ifrågasattes om ekologiska interventioner skulle skötas genom militära ingripanden. Det föreslogs att detta skulle överlåtas åt forskare och experter som med hänvisning till deras expertis förmodligen skulle komma till mer fredliga och ändamålsenliga lösningar (Baslar, 1998, s.155f).

5.2 Alternativ till ekologisk intervention

5.2.1 Inbjudan till intervention

En intervention (även en militär sådan) i en stats inre angelägenheter är inte olaglig om den sker på inbjudan av en stats regering, se Nicaragua-fallet punkt 246. Avgörande är att samtycke till intervention ges innan, inte efter, ett ingripande. Detta för att säkerställa att den inbjudande statens samtycke har varit fritt från utomstående makters påtryckningar eller dolda inflytande. (Jamnejad & Wood, 2009, s.379) En sådan intervention är typiskt sett inriktad på en humanitär kris eller konflikt som staten inte kan hantera själv och behöver hjälp med, t.ex. ett inbördeskrig. (ibid, s.378)

Även om de flesta interventioner som sker på inbjudan gäller militära interventioner, kan en stat också bjuda in utomstående länder att intervensera när miljön är i fara. (Hehir, 2013, s.97f) Det är dock högst osannolikt att en stat skulle bjuda in utomstående makter till ekologisk intervention för att den egna miljöförstörelsen som bedrivs i landet är skadlig för miljön.

5.2.2 Ekonomisk intervention

Ekonomisk intervention innebär att en eller flera stater inför ekonomiska sanktioner mot en stat, genom t.ex. handelsförbud, handelstullar eller bojkottning av handelsavtal, för att förmå denne att upphöra med eller ändra ett oönskat beteende. (Davidsson, 2004 , s.1) Säkerhetsrådet har även möjligheten att uppmana medlemsstaterna att kollektivt införa sådana sanktioner om det krävs för att bevara den internationella freden och säkerheten enligt FN-stadgans kapitel VII, art. 39 och art. 41. Under senaste tiden har dock effektiviteten och moraliteten av ekonomiska interventioner börjat ifrågasättas.

Många länder har idag de diplomatiska möjligheterna att utveckla en importersättande industri eller avleda sin handel till nya handelspartner, och därmed undvika konsekvenserna av eventuella sanktioner. (Smeets, 2018, s.8) För de länder som inte har såna möjligheter påverkar ekonomiska sanktioner nästan uteslutande bara levnadsstandarden för den sanktionerade statens befolkning, utan att sanktionen får någon ändamålsenlig effekt. (ibid.)

Att ekonomiska sanktioner ändå utfärdas av länder, trots dess tveksamma effektivitet, tycks snarare ha en politisk motivering. Regeringar vill inte framstå som passiva inför sina väljare,

och ekonomiska sanktioner ses som ett starkare politiskt uttryck för en politisk oenighet än ett enkelt fördömande skulle göra. (ibid, s.9)

5.3 Den finansiella bördan för utvecklingsländer att bevara miljön

Många av de regioner som pekas ut som viktigast för jordens förmåga att absorbera koldioxid är belägna i tropiska och subtropiska regioner i utvecklingsländer. Dessa områden besitter även en majoritet av jordens biologiska mångfald och naturresurser. Argumentet att naturens tillgångar, efter Stockholmskonferensen, ska ses som en del av mänsklighetens gemensamma (se avsnitt 3.2) kan av utvecklingsländer ses som ett imperialistiskt förtryck av deras suveräna rätt att nyttja sina naturresurser. (Eckersley, 2007, s.308)

Eftersom det internationella samfundet inte har suverän kontroll över dessa områden uppstår en hävdad moralisk rättighet, och korresponderande moralisk skyldighet, att bevara naturtillgångarna. (McCleary, 1991, s. 694) Från utvecklingsländernas perspektiv är dessa resurser väsentliga för omedelbar ekonomisk tillväxt och överlevnad. D.v.s. att det internationella samfundets "krav" kan uppfattas som att utvecklingsländerna ska sänka sin levnadsstandard så att mänskligheten som helhet, på sikt, gagnas av att deras naturresurser bevaras. (ibid, s. 698)

Det internationella samfundets "plikt" gentemot världsmedborgarna att bevara miljön för mänsklighetens långsiktiga överlevnad kan därför sägas stå i konflikt med utvecklingsländernas omedelbara plikt gentemot sina medborgare att tillgodose dem med deras grundläggande behov. (ibid, s. 706f) Från utvecklingsländernas synvinkel kan det därför ses som att de åläggs en dubbel finansiell börda. Från invånarna förväntas de bedriva utveckling och tillväxt, och från det internationella samfundet förväntas de bevara miljön. (ibid.)

Ytterligare en möjlig lösning skulle därför vara en sorts positiv ekonomisk intervention. Där det internationella samfundet, istället för att sanktionera, väger upp för den finansiella börda utvecklingsländer behöver bära för att bevara intressen som är gemensamma för mänskligheten. Eventuell korruption i utvecklingsländerna skulle dock göra en sådan lösning verkningslös.

6. Diskussion och slutsatser

6.1 Suveränitetsprincipen kontra staters skyldighet att skydda den globala miljön

Som en preliminär slutsats kan det sägas att suveränitetsprincipen inte är hotad av klimatförändringarna. Däremot har den fått en mer relativ innebörd i förhållande till dess traditionella mening. Medan suveräna stater har fullständig makt att själva bestämma vilka internationella överenskommelser de vill ansluta sig till, är de alltså bundna att följa internationell rätt. Suveränitetsprincipens omfattning står därför i relation till den takt den internationella miljörätten som rättsområde utvecklas.

Den rättsliga utvecklingen genom suveränitet reflekterar den nuvarande situationen i världen, d.v.s. att socioekonomiska såväl som politiska aspekter har en direkt påverkan på hur den internationella miljölagstiftningen utvecklas. Bristande mänskliga rättigheter, fattigdom och internationella orättvisor bidrar till ett sämre samarbete kring miljön. Detta får som konsekvens att global miljöförstöring i allt högre grad påverkar det internationella samfundet, vilket i sin tur kräver svar från den internationella lagstiftningen; t.ex. ökade möjligheter till intervention.

6.2 Möjligheter och utmaningar med ekologiska interventioner

Både Eckersley (2007) och ICISS-rapporten argumenterar att skyldigheten att skydda sin befolkning inkluderar alla handlingar som begås under dess suveränitet, och inte endast våldsamma handlingar. Om ICISS-rapportens motivering bakom R2P skulle implementeras är det tänkbart att ekologiska interventioner skulle omfatta t.ex. naturkatastrofer och miljöförstöring med gränsöverskridande verkan.

Det ska noteras att R2P rättsligt sett är nära förknippat med internationell straffrätt, framförallt Romstadgan. Detta skulle kunna ge upphov till politiska spänningar. I dagens rättsliga och politiska internationella klimat skulle det därför sannolikt vara mycket utmanande att få igenom en global princip som ekologiska interventioner om den kan få stater att stämplas som internationella brottslingar. Detta skulle kunna bli en konsekvens om lagar från internationell straffrätt tillämpas som en del av R2P. Interventioner som blivit

legitima genom FN:s säkerhetsråd, särskilt militära sådana, riskerar att uppfattas som straff. Blir skälen för interventionen dessutom rättfärdigade genom hänvisning till en stats beteende underlättar det inte de internationella relationerna. Det ligger därför ett motstånd i att inkludera begrepp som ekomord och miljöförstöring i R2P då det skulle kunna försämra den enighet som staterna börjat byggas upp runt principen. Det är inte heller troligt att FN:s säkerhetsråd i dagens läge skulle acceptera något av ovanstående begrepp som ett hot mot fred och säkerhet.

Ytterligare en utmaning är att kunna koppla en viss händelse av miljöförstöring till klimatförändringarna. För att kunna göra en ekologisk intervention, med hänvisning till att en stats miljöförstöring innebär en fara för hela mänskligheten, måste det gå att bevisa hur den specifika miljöförstöringen är kopplad till en specifik väder- eller klimatpåverkan. Med dagens mått är detta i princip omöjligt. Därför ligger det kanske något i att forskare och experter bör sköta ekologiska interventioner för att klargöra det sambandet.

Även om det inte är möjligt att bedriva en ekologisk intervention idag kan detta komma att ändras. Mycket talar för att klimatförändringarna kommer fortsätta stiga och att naturkatastrofer kommer bli allt vanligare. I takt med att miljön får en större roll som ett instrument för att upprätthålla mänskliga rättigheter och mänskligt liv på planeten, så är det mycket tänkbart att den juridiska diskursen kan skifta om till intervention som ett globalt självförsvar. Förverkligandet av möjligheterna till ekologisk intervention bör därför inte förkastas helt och hållet. För att säkerställa den mänskliga rättigheten till en hälsosam miljö, kan det på sikt behövas lagstiftning som skapar möjlighet att intervensera på akuta miljöfaror. Det är därför inte omöjligt att militär intervention för att skydda miljön kan bli en nödvändighet med tiden.

Förändringar i den internationella miljörätten tenderar dock att ta tid, då de leger lata är beroende av den globala politikens diskurs. Detta blir tydligt med hänvisning till antalet förändringar som har gått igenom i förhållande till antalet miljökonferenser sedan 60-talet. R2P kom som en respons på övergrepp och brott mot mänskligheten i slutet av 1900-talet och principen utvecklas fortfarande. Ekologisk intervention har i relation haft förhållandevis lite tid att utvecklas. Det internationella samfundets acceptans av ett visst ämne utgör grunden för den politiska angelägenheten att agera i dess försvar.

Både ICISS-rapporten och Eckersley (2007) belyser att övergången i terminologin från intervention till skydd eller försvar kan ha en inverkan på hur ekologiska interventioner accepteras av det internationella samfundet. Om syftet med intervention kan sägas vara att garantera människans överlevnad, går det också att argumentera för att intervention sker i människans försvar. Om miljön förstörs skadas människan genom mindre tillgång till färskvatten, mat och ren luft att andas. En ökning av de mänskliga rättigheterna, som ligger till grund för internationell intervention, bidrar också till försvaret av miljön vilket kan ses som ytterligare en motivering för internationell handling. Inte baserat på miljön, utan för att skydda mänskligheten.

En risk om ekologiska interventioner blir verklighet är att det kommer finnas ännu fler verktyg för stater att starta konflikter i världen. Humanitära interventioner är redan idag kritiserade för att vara ineffektiva, och i vissa fall, rent av illegitima. För att ekologiska interventioner ska lyckas som koncept, finns det därför ett behov av tydligare riktlinjer kring interventioners legitimitet.

Det bästa för freden och säkerheten på jorden hade givetvis varit om det internationella samfundet som helhet slöt upp, och delade på den finansiella bördan som det innebär att bevara mänsklighetens gemensamma intressen. En sådan lösning kan dock närmast tyckas utopisk, det är mer sannolikt att någon form av ekologisk intervention hinner utvecklas först.

Käll- och litteraturförteckning

Arcanjo, Marcus (2019) *Has climate change rendered the concept of sovereignty obsolete?* A Climate Institute Publication. New York: Climate Institute

Atapattu, Sumudu (2019) *Human rights to a healthy environment*. Oxfordshire: Routledge

Ayoob, Mohammed (2007) *Humanitarian Intervention and State Sovereignty*. The International Journal Of Human Rights. London: Frank Cass

Baaz, Michael (2007) *Statssoveränitet och humanitär intervention - (o)förenliga principer i dagens globaliserade värld*. Working papers Series, nr.06:01. Göteborg: Centrum för Europaforskning.

Baslar, Kemal (1998) *The Concept of the Common Heritage of Mankind in International Law*. Haag: Brill.

Bhuiyan, Jahid H. (2018) Evolution of the permanent sovereignty over natural resources in the context of the investment regime. I: Shawkat Alam, Jain Hussain Bhuiyan & Jona Razzaque (red.). *International natural resources, law, investment and sustainability*. 1 uppl. Oxfordshire: Routledge.

Davidsson, Elias (2004) *Legal boundaries to UN sanctions*. The international Journal of Human rights. Vol 7, s. 1-50. Oxfordshire: Routledge.

Dupuy, Pierre-Marie & Jorge E. Vinuales (2018) *International environmental law*. 2 uppl. Cambridge: Cambridge university press.

Eckersley, Robyn (2007) *Ecological Intervention: Prospects and Limits*. Ethics and International affairs. Volume 21.3. New York: Council for Ethics and international affairs.

Förenta Nationerna (2005) *2005 World summit outcome*. UN Doc. A/RES/60/1.

Greene, Anastacia (2019) *The Campaign to make ecocide an international crime: Quixotic quest or moral imperative?* Fordham environmental law review, vol.30, Nr.3. Fordham: Berkeley Electronic Press.

Halden, Peter (2009) *Modell metafor eller myt? I: Peter Haldén (red.) 1648 Den westfaliska freden*. Lund: Nordic Academic Press.

Hehir, Aidan (2013) *Humanitarian Intervention*. 2. uppl. London: Macmillan Education.

Hydén, Håkan (2013) *Rättssociologi: om att undersöka relationen mellan rätt och samhället. I Juridisk metodlära*, I: Fredric Korling & Mauro Zamboni (red.), 1. uppl., Lund: Studentlitteratur.

ICISS (2001) *The responsibility to protect: Report of the International Commission on intervention and state sovereignty*. ICISS

Jamnejad, Maziar & Michael Wood (2009) *The Principle of Non-intervention*. Leiden Journal of International Law, vol.22, s. 345-381. Cambridge: Cambridge University

Kleineman, Jan (2020) *Rättsdogmatisk metod*. I *Juridisk metodlära*, I: Fredric Korling & Mauro Zamboni (red.), 1. uppl., Lund: Studentlitteratur.

Linderfalk, Ulf, Christoffer Wong, Anna Nilsson & Britta Sjöstedt (2020) *Folkrätten I ett nötskal*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

McCleary, Racher (1991) *The International Community's Claim to Rights in Brazilian Amazonia*. Political studies, vol.39, upplaga 4, s. 691-707. Kalifornia: Sage Journals.

Parmar, Swati S. (2019) *Sovereignty and transboundary environmental issues: a search for co-existence*. Lucknow: Amity Law School.

Penny, Christopher K. (2007) *Greening the security council: climate changes as an emerging "threat to international peace and security"*. Int Environ Agreements 7:35-71. Dordrecht: Springer Science & Business Media B.V.

Sampford, Charles & Ramesh Thakur (2013) *The Responsibility to Protect: Retrospect and Prospect*. Farnham: Ashgate

Smeets, Marteen (2018) *Can economic sanctions be effective? WTO No. ERSD-2018-03*. Geneva: World Trade Organisation.

Thakur, Ramesh (2016) *The Responsibility to protect at 15*. International Affairs, Vol.92, Nr.2,pp.415-434. Oxford: The Royal Institute of International Affairs.

Varella, Marcelo (2019) *The Right to Intervention and Right to Ecological Intervention: New Themes in a new Political Arena*. Brasilia: University Center of Brasilia

Walzer, Michael (1977) *Just and Unjust Wars: A moral Argument with Historical Illustrations*. New York: New York basic books.

Rättsfallsförteckning:

Arbitral Awards, (Award, April 16, 1938; March 11, 1941)

1986 I.C.J. 14 (1986) Niquaragua

Trail Smelter Case (United States v. Canada), Volume 3 Reports of International